

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי גר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשס"ח

פרשת ניצבים

א. אור החיים

פרק ל' פסוקים ב', ג': (ב) ושבת עד ה' אלהיך. אמרו ושבת ולא הספיק במה שאמר והשבת אל לבבך, לפי מה שפרשתי כי והשבת אל לבבך וגו' הוא טענת הנצחון ללבו הטועה וזה לענן להפיר כי לא טוב עשה, והתשובה לפני ה' להיטיב דרכיו הוא מאמר ושבת עד:

ג) ושב ה' וגו'. פרוש חלקי הקדשה שנשבו מצד מעשיך הרעים שקדמו ישיבם ה' מהשבאי, זה כנגד גאלה שבית הנעלם, וכנגד שבית הנגלה אמר ושב וגו': וק"ל ה' אלהיך וגו'. יש להעיר אחר שאמר למעלה ושבת עד ה' ושמעת בקלו מה מקום לומר עוד ומל ה', עוד רואני שאומר עוד אחר כך ואתה תשוב וגו' שנגאה שמה שקדם עדין לא הגיע לתשובה, וזה אינו, כי אחר שמל לבו לאהבה את ה' בכל לבו ויכול נפשו אין לך תשובה גדולה מזו:

אכן לפי מה שפרשתי בפרשת כי תבוא בין בענין הכרכות בין בענין הקללות שיש ג' דברים כלליות במצוות ה', א' היא עסק התורה, שנית שמירת מצוות לא תעשה, שלישית קיום מצוות עשה, לזה כשבא לומר תקון התשובה מדר שלשתם, כנגד תשובת

תלמוד תורה אמר תשובה ראשונה ושבת עד ה' ונמר אמר ושמעת בקלו שהוא תלמוד תורה, ולא הזכיר עמו דבר אחר, וזו היא התחלת התשובה שצריך השב עשות, ואמר כנגדה ושב ה' את שבותך ושב וקבצך וגו' כאומרים ז"ל (והר ח"ג ע"ב) שבוכות עסק התורה יהיו ישראל נגאלין:

ב) אמר (ורמז ט') על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתו, לזה כשישובו לתלמוד תורה יקבצם ה' ויביאם אל הארץ אשר ירשו וגו', וכנגד שמירת מצוות לא תעשה אמר ומל ה' את לבבך וגו', וידוע כי ערלת הלב הוא עשות רשע ואהבת הרשע שלבו של אדם מתחדתו, וכנגדו אמר ומל וגו' לאהבה את ה' פרוש שתלביש האהבה אשר תכין בך התכן בריאתך בנעימות ידיו חבת אלהיך, ויחד שכר לזה שיהפך ה' כל הצרות מעלינו על שונאינו באומרו ונתן וגו' על איביך וגו', וכנגד קיום מצוות עשה אמר ואתה תשוב וגו' ועשית את כל מצותיו הרי זה מצוות עשה, ויחד להם שכר הקרבת התועלת כאומר והותירך וגו' וישוב לשוב וגו':

שאלות

1. מהו הקושי האפשרי בפסוק ב' ומהי תשובת כרסנו כאן?
2. מהו הקושי בחלק הראשון של פסוק ד' עליו הוא צונה?
3. מה בדיוק עאלתו בקטע: "ומל ה' אלוך"...
4. על מה כוללים קיימים בהתנהגות האם, התוכל להסביר?
5. איך הדרכ לתיקונם מוסגרת כאן ומהו התהליך המוקדם?

* * *

2/100

ב. תוספת ברכה .

ניצבים

לשמור מצותיו וחקותיו הכתובה בספר (ל' י')

לפי משפט הלשון הי' צריך לומר הכתובים, בהסברה למצותיו וחקותיו בלשון רבים. אך דקדקתי, כי חזון נפרץ הוא במקרא שיבא הפעל ביחיד גם. אחר שמות הבאים ברבים. כמו ביהושע (ב' ד') ותקח האשה את שני האנשים ותצפנו — תחת ותצפנס, ושם (כ' ט') אלה היו עדי המועדה. לכל בני ישראל — תחת עדי המועדות, ובשמואל א' (ד') ועיניו קמה — תחת קמו, ובמלכים ב' (י"ט י"ד) ויקח חזקיהו את הספרים ויפרשהו — תחת ויפרשם, ובירמיה (מ"ח מ"א) נלכדה הקדירות והמצודות נתפשה — תחת נלכדו, נתפשו, ובקהלת (י') זכובי מות יבאיש — תחת יבאישו, ובדברי"ב (א' י"ב) החכמה והמדע נתון לך — תחת נתונים, ועוד הרבה. ויתכן טעם לשון כזה, שבא לרמז שינוי ערך הפעולה בכל שם, כמו למשל ועיניו קמה (שהבאנו) כל עין קמה בערך בריאותה, אם חזקה אם רפה, ובערך כזה בכלם, וכן כאן בפסוק שלפנינו, מצותיו וחקותיו הכתובה כל אחת לפי ערכה וטעמה.

אלות

1. מהי אלתו?
2. מה הן האלותיו מן הפסוקים המצויים?
3. מכל זאת מוצא כרשנו תשובה שנה מנו, מהי?

ג. משך חכמה עם פירוש הרב קופרמן .

פרק ל' פסוק יא':

ל, יא כי המצוה הזאת.

פירוש, מצוה של תשובה, כמו שפירש העקרים ג. (פסוק טו) "ראה נתתי לפניך היום את החיים (ואת הטוב) את המות (ואת הרע)". ובפרשת ראה (לעיל יא, כו) אמר "ראה נתתי לפניכם היום ברכה וקללה וכו'", וזה קודם שאמר מצות התשובה. אבל כיון שאמר מצות התשובה, הלא "החשבון" גדול מן "הדין" ? — שהיה יכול לשוב ולא שב, וזה עבירה יותר גדולה ונתהוה מברכה וקללה חיים ומות. כי אם לא שב, אז מהקללה נעשית מות חלילה, שכאשר אמר לו שישב ולא שב, העול יותר גדול, ולכן מסיים (פסוק יט) "העדותי בכם היום" — שנתתי לכם מצות התשובה וכו' — "החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה" — שמהקללה נעשה מות, ולכן (שם) "ובחרת בחיים". וזה מוסר נורא. (ל, יא) 1. מאמר ד פרק כה כשהפשנו כל מצוות עשה שבתורה לא מצינו מצוה שיוכה האדם בה בלבד לתכלית המושג מצד התורה אלא התשובה, וזה

שתכלית המכוון בתורה ובעשית מצוותיה הוא אהבת השם, שהיא המביאה את האדם לשכר גדול המקווה לנפשו. וכן מצינו בענין התשובה שנכתב זה התכלית בעצמו בפרשת "ואתם נצבים", וזה ממה שיוורה על גודל מעלת המצוה הזאת... כי כשעייננו בפרשת נצבים היטב מצאנו שמה שאמר הכתוב "ראה נתתי לפניך וכו' אשר אנכי מצוך היום לאהבה את ה' אלקיך לשמוע בקולו ולדבקה בו" וכו' מדבר על התשובה לפי המשך הפרשה וקישורה. וזה שבתחילה אמר "ושבת עד ה' אלהיך ושמת בקולו" וגמר הענין בתשובה... "כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך". ואח"כ אמר משבת גודל מעלת התשובה עם קלות מציאותה... "כי המצוה הזאת... לא רחוקה היא" וכו'... וכל זה בלי ספק מדבר על התשובה, ויורה על זה אמרו "בפיך ובלבבך לעשותו", שענין התשובה תלוי בוידוי הפה ובהרטת הלב... וכן פירש הרמב"ן ז"ל שעל התשובה ידבר... עכ"ל. 2. על פי שיטת הגר"א בפירוש המושג דין וחשבון, ש"דין" הוא על העבירה שעשה, ו"חשבון" הוא על המצוה שיכול היה לעשות בשעה שעסק בעבירה. ועיין להלן בדברי רבינו ל, כ ד.ה. כי הוא חייך ואורך ימיד בקטע המתחיל: דין וחשבון.

אלות

1. מה מביא את כרשנו למסקנה מדובר כאן במצוה כללית כמו תשובה?
2. מכל ספר הציקרים מסביר את רציון התשובה, התוכף להסבירו?
3. מהו ה"דין" ומהו "החשבון" לפי הגר"א?
4. מהו "המוסר הנורא" שפרשנו מוצא לו ללמוד מכאן?

* * *

ד. הכתב והקבלה .

פרק ל' פסוקים יב, יד':

(יב) וישמענו. לשון סגנון, כמו שומע יוסף, תשוע חלוס לפתור וכדומה: (יד) בי קרוב, ענינו קרוב אל השכל ומקובל על הדעת (אנעסוהזאח, לייכט) כמו וקרוב לשמוע (קבלת ל'): בסוף ובלבבך, כלומר שמתו צפין את תוכן מיונסה (וכנ"ס רש"י הסורה נתנס לכס זכחצ וצע"ס), אשכ על ידה נתזכר לכס אמתות כוונת הסורה; ונלכנך תוכל להצין (ע"י הסורה שזע"ס) פירות דברי הסורה והמנות וכל תעלוונות חכמה הנמלל זכוונת הסורה, עד שאין לכס להסתפק עוד צניאור דצריס, וזוה תצינו כל נעליס מנליותי על אמתות עומק ענינס ותוכן כל מניס מנלותי, צאושן שמוכלו לקיימס ולעשותס כפי אמתות כוונת נותן הסורה ית':

ניצבים

אלקות

4. פרשנו מסביר לכאורה מושגים ידועים כמו: וימצאנו, קרוב, התוכל להסבירו?
- איך הוא מסביר "מטיק ובלכתק"?

* * *

ה. צורח המור .

פרק ל' פסוקים טו'-כו':

טו. ואמר אחר כך ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב. לפי שלמעלה דיבר במעלת התשובה, ואמר כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך (לעיל יא), והיא מצות התשובה^{טו}. ואולי יחשוב אדם שאחר שהיא נקראת מצוה, שאדם חייב לעשותה, כמו שחייב בשאר מצות התורה. וזה שקר, כי אם כן יהיה האדם מוכרח לעשות תשובה כמו שמוכרח להניח תפלין, לכך באה זאת הפרשה לומר שאע"פ שנקראת מצוה, אינו מוכרח לעשותה אלא הכל תלוי בבחירתו להיות טוב ולהיות רע. לפי שזה לא נגזר על האדם כשנולד, אלא או עשיר או עני ארוך או גוי^{טז}, אבל צדיק ורשע לא נגזר מלמעלה. כאומרם מה ה' אלהיך שואל ממך כי אם ליראה (לעיל ד, ל), הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג:), שהוא ביד האדם ובחירתו. ואע"פ שהשם יודע הדבר לא יכריע האדם, וזהו בהכרעה סגוליית נפלאה משארת טבע מציאותם. וכמו שפירשתי במשנת חביבין ישראל^{טז}. כי השם כשבא לתת התורה זרח משעיר והופיע מהר פארן^{טז} אם יקבלוה ולא רצו, עד שבאו ישראל וקבלוה. אבל אם היו רוצים הכנה טובה היה להם כמו לישראל. וזהו (אבות ג, יד-טו) חביב אדם שנברא בצלם, שזהו על מין האדם. חנה יתירה, נודעת לפרטים. ולפי שזה נראה שנשא פנים לישראל, כי מתחלת העולם היה דעתו ליתנה לישראל, והלך אל דרום וסבב אל צפון לקרר דעתם, לזה סמך מיד ואמר הכל צפוי והרשות נתונה. כלומר, לא תחשב על ה' תועה, כי הכל בבחירת האדם והכל צפוי והרשות נתונה, והדבר היה בבחירתם אם ירצו. וזהו שאמר בכאן ראה נתתי לפניך, בבחירתך, החיים והטוב והמות והרע. אם תאבו ושמעתם, ואם יפנה לבבך, אבד תאבדון וגו' (פס' יז-יח), כי זה תלוי בזה.

יט. ולכן אמר העידותי בכס היום את השמים ואת הארץ, שלא תטעו בדברי. כי החיים והמות נתתי לפניך, ובבחירתך הברכה והקללה, ואיני מכריח לך. ואעפ"כ אני אומר לך, ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך^{טז}.

כ. והיאך תשיג אלו החיים לאהבה את ה' אלהיך כי היא חייך, בעולם הזה. ואורך ימיד, בעולם הבא^{טז}. לפי שבשכר המצות אדם זוכה לשני שולחנות, בעולם הזה ובעולם הבא.

אלקות

1. מה המציה שלו עם מצות התשובה, כמה היא דומה וכמה היא שונה מהמצוות?
2. כמה "אינו מוכח" לצוותה?
3. איך הוא מסביר: "הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים"?
4. אם כן מהי הבחירה?
5. איך האדם בישראל ישיג חיים בשני העולמות?

* * *

ו. המשתדל .

פרק ל' פסוק טו': [טו] את החיים: אינם הנצחיים, כי אין לומר על שכנגדם המוות, כי חלילה לנפש החוטא שתיכרת ותמות. ומלבד כי בכל הברכות והקלות לא הזכיר דבר ממה שאחר המות.

אלקות

1. פרשנו מנסה במילים ספורות להתמודד עם מצוה רצינית, מהי?
2. מהו אם כן סירוטו לנאמר כאן?
3. מהי הוכחתו?

* * *